

Światopogląd a style randkowania

Joanna Barlińska¹, Piotr Szarota²

¹ Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

² Instytut Psychologii PAN

Celem badania było sprawdzenie powiązań między wyznawanym światopoglądem a preferowanym stylem randkowania. Nawiązując do koncepcji Zygmunta Baumana, wyróżniono trzy rodzaje światopoglądu: tradycjonalistyczny, modernistyczny i postmodernistyczny. Stwierdzono pozytywną zależność między aprobatą światopoglądu tradycjonalistycznego a konserwatywnym stylem randkowania, który charakteryzuje się naciskiem na stałość relacji, kontrolą aspektów seksualnych, powściągliwością w zakresie publicznego okazywania uczuć oraz przywiązaniem do tradycyjnych ról płciowych. Odkryto też pozytywną zależność między akceptacją światopoglądu postmodernistycznego a nastawieniem na epizodyczność relacji oraz publicznym okazywaniem uczuć, co wskazuje na wybór rekreacyjnego stylu randkowania. Nie udało się wyodrębnić korelatów metodycznego stylu randkowania, który wiązałby się ze światopoglądem modernistycznym.

Słowa kluczowe: *światopogląd, bliskie relacje interpersonalne, role płciowe, randka*

Termin *światopogląd* nie jest pojęciem popularnym we współczesnej psychologii społecznej. Nawiązując do wcześniejszych prac Agnieszki Borowiak (2001, 2004) i Katarzyny Stemplewskiej-Żakowicz (1997, 2001), przyjmujemy, że światopogląd to: „abstrakcyjna meta-struktura poznawcza, w skład której wchodzi dwa rodzaje przekonań: (1) twierdzenia epistemologiczne – na temat natury prawdy i rzeczywistości oraz (2) twierdzenia aksjologiczne – dotyczące wyznawanych wartości określających tożsamość własną podmiotu” (Borowiak, 2004, s. 18). Światopogląd stanowi więc zestaw niezbędnych narzędzi, przez których pryzmat jednostka definiuje swoje doświadczenia życiowe oraz tożsamość (por. Borowiak, 2004). Pełni on także istotną funkcję regulacyjną w funkcjonowaniu jednostki w sferze prywatnej, związanej z funkcjonowaniem bliskich więzi

interpersonalnych. Opierając się na wynikach wcześniejszych analiz, w których udało się powiązać różne opcje światopoglądowe ze specyficznymi zapatrywaniami na temat miłości i małżeństwa (Borowiak, Szarota, 2004), w tym artykule się przyjrzemy, w jaki sposób światopogląd może wiązać się z preferowanym stylem randkowania. Odwołując się do koncepcji Zygmunta Baumana (1995, 1996, 2000) i nawiązujących do niej prac psychologicznych (Borowiak, 2001, 2004; Stemplewska-Żakowicz, 1997, 2001), zastosowaliśmy podział na światopogląd tradycjonalistyczny, modernistyczny i postmodernistyczny.

Światopogląd tradycjonalistyczny opiera się na wierze w jedną prawdę o charakterze transcendentnym, niepodlegającą się racjonalnym weryfikacjom i ocenom. Na poziomie indywidualnym zakłada brak świadomości istnienia odmiennych perspektyw poznawczych niż własna lub też odmowę uznania takich perspektyw za słuszne. Zdarzenia życiowe są interpretowane w kategoriach losu i przeznaczenia, ich sensu zaś szuka się w sferze *sacrum* (por. Borowiak, 2004).

Światopogląd modernistyczny – który ma swój początek w epoce oświecenia – jest świadomy istnienia innych niż własna perspektyw odbioru i interpretacji rzeczywistości, są one jednak oceniane jako nieracjonalne i nie-naukowe. Na poziomie psychologicznym modernizm to

---

Joanna Barlińska, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, ul. Chodakowska 19/31, 03-815 Warszawa,
e-mail: joanna.barlinska@gmail.com
Piotr Szarota, Instytut Psychologii PAN, ul. Jaracza 1,
00-378 Warszawa, e-mail: pszarota@psych.pan.pl
Korespondencję prosimy kierować na adres:
pszarota@psych.pan.pl
Autorzy dziękują serdecznie trzem anonimowym Recenzentom, których krytyczne uwagi i sugestie przyczyniły się do powstania nowej, znacznie atrakcyjniejszej wersji artykułu.

interpretowanie zdarzeń życiowych w kategoriach praw obiektywnych (por. Borowiak, 2004).

Światopogląd postmodernistyczny powstał jako krytyka podstawowych założeń formacji modernistycznej. Podaje on w wątpliwość istnienie prawdy obiektywnej, niezależnej od uwarunkowań społecznych. Na poziomie indywidualnym wartością centralną jest wolność, natomiast zdarzenia życiowe są interpretowane w kategoriach przypadku i przygodności (por. Borowiak, 2001).

Randkowanie w badaniach psychologicznych

Problematyka randkowania nie jest często podejmowana w psychologicznej literaturze naukowej, a w Polsce prace takie należą do zupełnej rzadkości. Być może ta niechęć do podejmowania tematu wynika po części z faktu, że samo pojęcie „randka” należy do języka codziennego i wydaje się nie pasować do dyskursu akademickiego. Powszechny charakter randkowania, jak również kluczowa rola, jaką gra ono w nawiązywaniu relacji intymnych, sprawiają jednak, że temat wcale nie jest błahy i marginalny, a poświęcone randkowaniu analizy mogłyby wzbogacić naszą wiedzę na temat psychologii miłości i natury więzi międzyludzkich.

Na potrzeby tego artykułu zdefiniowaliśmy randkę jako umówione spotkanie dwóch osób, którego celem jest nawiązanie bądź pogłębienie relacji o charakterze intymnym, z zaznaczeniem, że spotkanie takie może odbywać się zarówno w przestrzeni rzeczywistej, jak i wirtualnej. Na randkowanie można spojrzeć jako na element szerszego kulturowo-historycznego wzorca zalotów (Szarota, 2011; Warumzer, 2013) albo rozpatrywać w relacji do cech dyspozycyjnych i preferowanych stylów miłości (Campbell, Foster, Finkel, 2002). Można też analizować randkę jako względnie niezależny rytuał społeczny, który może, ale nie musi prowadzić do stworzenia stałego związku.

W literaturze anglojęzycznej dominuje podejście odwołujące się do teorii skryptów, wymienić tu można na przykład badania Rose i Frieze (1993) mające na celu wyodrębnienie zachowań typowych przed, w trakcie i po randce. Badania te wskazywały m.in. na wyraźne różnice w zakresie ról płciowych. W opisach zarówno kobiet, jak i mężczyzn, to mężczyzna ma decydujący głos w sprawie przebiegu randki. Rola kobiety jest bierna, ogranicza się do przyjęcia zaproszenia na randkę, odpowiedniego ubioru, makijażu itp. oraz aktywnego uczestniczenia w spotkaniu. Mężczyzna natomiast jest odpowiedzialny nie tylko za zaproszenie kobiety, ale również za zorganizowanie całej randki. Mężczyzna ma również prawo do inicjowania zachowań seksualnych, przed którymi kobieta powinna się bronić. Taki podział

ról z jednej strony daje mężczyźnie kontrolę i władzę nad przebiegiem spotkania, z drugiej zaś jest on stroną odpowiedzialną za to, jak randka wypadnie.

Laner i Ventrone (1998) potwierdziły fakt wyraźnego podziału ról płciowych podczas randki, zwrócili jednak także uwagę na występowanie zachowań uniwersalnych, niezależnych od płci, jak poświęcenie czasu na przygotowanie się na randkę (strój, fryzura itp.). Ciekawsze wydaje się badanie Bartoli i Clark (2006), w którym analizowano skrypty randkowania nie tylko pod kątem płci, ale również wieku osób badanych. Badaczki porównały zachowania studentów pierwszego oraz trzeciego i czwartego roku i zanotowały istotne różnice w podejściu do seksu. Wyniki nie zaskakują: studenci trzeciego i czwartego roku, zarówno kobiety i mężczyźni, wykazywali większe przyzwolenie na kontakty seksualne na randce niż studenci pierwszego roku.

Odmiernym pomysłem badawczym jest wyodrębnienie stylów randkowania, których wyróżnikiem byłoby nie zróżnicowanie poszczególnych scenariuszy, lecz raczej podejście do samej randki, ustalenie, jaki ma ona sens i czemu służy, czy chodzi o miłe spędzenie wieczoru, ewentualnie także nocy, czy może o znalezienie partnera/partnerki na resztę życia. Takie założenia mogą być częścią ogólniejszych wyborów światopoglądowych.

Światopogląd i style randkowania

Zakładamy, że światopogląd, podobnie jak inne elementy związane z kulturą i wychowaniem, może mieć wpływ na sposób, w jaki ludzie myślą o randkowaniu i w jaki randkują. W przypadku światopoglądu tradycyjnego w skrajnym przypadku można sobie wyobrazić całkowite odrzucenie tej formy kontaktów. Przykładem może być amerykańska literatura antyrandkowa, pisana z perspektywy chrześcijańskiego fundamentalizmu, w której młodzi czytelnicy są przestrzegani przed uleganiem tego typu „niemoralnym wzorcom”. Wszystko zaczęło się od książki Joshui Harrisa (1997). Jej autorowi, dynamicznemu, młodemu pastorowi udało się uruchomić w Stanach modę na tzw. *Christian dating*, czyli chrześcijańskie randkowanie. Zakłada się tutaj, że to nie romantyczna miłość, lecz Bóg sprawia, iż dwoje młodych ludzi zwraca się ku sobie. Ich spotkania mają być pretekstem do poznania się, a nie do rozrywki, w przeciwieństwie do zwykłego randkowania, które jest tylko grą pozorów. Ostatecznym celem jest oczywiście małżeństwo. Harris akcentuje także rolę rodziny w randkowaniu, konkury mają odbywać się nie tylko za wiedzą rodziców, lecz także w ich obecności. Młodzi spotykają się więc nie w kinie czy w kawiarni, ale w domach swoich rodziców i z reguły pod ich czujnym okiem.

Ogranicza to możliwość kontaktów seksualnych, a ideałem staje się zachowanie dziewictwa aż do ślubu.

„Chrześcijańskie randkowanie” jest oczywiście rozwiązaniem dość skrajnym, w wersji łagodniejszej można sobie wyobrazić, że światopogląd tradycjonalistyczny będzie się wiązał nie tyle z całkowitym odrzuceniem randkowania w formie, jaka w kulturze zachodniej funkcjonuje od lat 30. zeszłego wieku, ile z innym (bardziej konserwatywnym) do niego podejściem. Polegałoby ono na tym, że decyzja o randkowaniu jest podejmowana, gdy myśli się już o drugiej osobie „poważnie”, a spotkania mają utwierdzić obie strony w przekonaniu, że są sobie przeznaczone. Randkowanie nie jest więc testowaniem kolejnych kandydatek lub kandydatów, lecz raczej potwierdzaniem własnego wyboru. Podejście to łączy się z powściągliwością w kontaktach seksualnych, a w każdym razie unikaniem pełnego stosunku. Zapewne przekłada się to także na powściągliwość w okazywaniu czułości w miejscach publicznych. Zasadne wydaje się założenie, że przy randkowaniu przywiązuje się dużą wagę do przestrzegania wymogów tradycyjnych ról płciowych, które traktuje się jako naturalne i niepodlegające dyskusji jako element odwiecznego porządku boskiego. Taki styl nazwiemy tu *randkowaniem konserwatywnym*.

Inny zupełnie obraz randkowania jest zapewne związany ze światopoglądem modernistycznym. Tutaj będzie dominować podejście quasi-naukowe, czyli metodyczne sprawdzanie kompatybilności poszczególnych relacji zgodnie z zasadą, że o tym, czy dwie osoby sprawdzają się jako para, można się przekonać dopiero przez bycie razem (stąd określimy ten styl jako *randkowanie metodyczne*). Nieodzownym składnikiem wzajemnego poznawania się jest nawiązanie kontaktów seksualnych. Jako naturalna jest więc traktowana wymiana partnera w sytuacji, gdy poprzedni nie spełnia oczekiwań. Z drugiej strony randkowanie nie jest rozumiane jako sztuka dla sztuki – także tutaj, tak jak u tradycjonalistów, ostatecznym celem jest znalezienie stałego partnera/partnerki. Można też założyć, że istotnym elementem może być także otwartość w demonstrowaniu swoich uczuć, również w miejscach publicznych, co wpisuje się w nowoczesny kanon romantycznej miłości, spopularyzowany przez kulturę masową.

Z innym jeszcze stylem randkowania, który nazwiemy tu *randkowaniem rekreacyjnym*, jest w naszym mniemaniu powiązany światopogląd postmodernistyczny. Założenie, że wszystko wydarza się przypadkiem, odnosi się również do związków. Z tego powodu randkowanie może być traktowane jako rodzaj zabawy, a relacja z drugim człowiekiem jako warta uwagi tylko wtedy, gdy jest źródłem zadowolenia i przyjemności. Gdy przyjemność

się kończy, relacja powinna zostać zerwana, ma więc z założenia charakter przejściowy i nie oplaca się angażować w nią uczuć ani podejmować trwałych zobowiązań. Można mówić o epizodyczności relacji, bowiem w każdą jest niejako wpisany termin ważności, który tylko czasami ulega przedłużeniu. Aktualna relacja jest tylko epizodem w długim łańcuchu wcześniejszych i późniejszych krótkotrwałych związków. Randkowanie nie jest tu więc środkiem do osiągnięcia celu, jakim jest małżeństwo (w wypadku tradycjonalistów) bądź stały związek (dla modernistów), lecz raczej celem samym w sobie. Z modelem tym łączy się elastyczne podejście do ról płciowych, które traktuje się jako płynne, a nawet przechodnie, a nie jak w wypadku tradycjonalistów jako naturalne i niepodlegające dyskusji.

Takie podejście do randkowania odzwierciedla dokonujące się na naszych oczach przemiany społeczne i obyczajowe. Brytyjski socjolog Anthony Giddens już na początku lat 90. przekonywał, że stopniowo odchodzimy od „kultury małżeństwa” w stronę kultury celebryckiej „czyste relacje”. „Czysta relacja” to w jego rozumieniu relacja pozbawiona jakichkolwiek dodatkowych celów oprócz emocjonalnej i seksualnej satysfakcji obojga partnerów. Jak precyzuje Giddens, nie ma ona nic wspólnego z czystością seksualną i dotyczy sytuacji, w których jednostki wchodzi w związek dla niego samego, czyli dla tego, co każda z nich może wynieść z trwałej więzi z drugą osobą, i trwa tylko dopóki „obie strony czerpią z niej dość satysfakcji, by chcieć ją utrzymać” (Giddens, 2006, s. 75).

Nacisk na samorealizację i samozadowolenie powoduje poczucie wiecznego niedosytu. Upodabnia to poszukiwanie kolejnych partnerów czy partnerek do procesu nigdy niekończącej się konsumpcji, w której jedne towary są zastępowane przez inne, mające coraz lepiej zaspokajać nasze pragnienia. Na transakcyjny charakter czystych relacji zwrócił uwagę Zygmunt Bauman. Jego zdaniem, związki takie są jak *fast food* – mają za zadanie szybkie zaspokojenie apetytu, jednak głód powraca bardzo szybko. Bauman (2003) opowiada na przykład o związkach „kieszonkowych”, które są brytyjskim upostaciowieniem „czystych relacji”: „Udany związek kieszonkowy jest słodki i krótkotrwały [...] to wcielenie marzeń o błyskawicznym produkcie, którego po użyciu łatwo można się pozbyć” – pisze Bauman (2003, s. 38). Jego zdaniem, takie związki są od samego początku poddawane kontroli rozumu, decyzja o byciu razem albo pójściu własnymi drogami opiera się na chłodnej kalkulacji. „Pamiętaj, żadnej miłości od pierwszego wejrzenia. Żadnego zadurzenia... Żadnych niespodziewanych przypływów namiętności, co dech zatykają i odbierają

mowę; nic z tych rzeczy, które zwiemy miłością lub które przytomnie określamy jako pożądanie. Nie pozwól się omamić i zwalić z nóg, a przede wszystkim nie pozwól wyrwać sobie z rąk kalkulatora [...]. Liczy się tylko wygoda, ta zaś potrzebuje chłodnej głowy, a nie rozpalonego serca” (Bauman, 2003, s. 39).

Jeśli chodzi o randki, ponowoczesny styl randkowania jest najbardziej widoczny w randkowaniu za pośrednictwem internetu. Zdaniem Baumana, ten sposób randkowania znakomicie wpisuje się w konsumpcyjne nastawienie do życia, a szukanie partnera przypomina zakupy w supermarkecie: „Agencje sporządzające randki online obiecują klientom uszycie partnera na zamówienie. Kolor skóry, kolor włosów i stopień owłosienia, objętość tego czy owego, długość tego czy owego – to wszystko da się sprawdzić w online’owym katalogu, w jakim zarejestrowani miłośnicy seksu jednej nocy są sklasyfikowani” (Bauman, 2011, s. 16). Internetowe randkowanie łączy się z miłym spędzeniem czasu, oferuje też namiastkę relacji, bez konieczności zaangażowania emocjonalnego. Być może najważniejsza jest tutaj jednak łatwość zerwania kontaktu. „Życie online wyposażone jest w kamień filozoficzny alchemików międzyludzkich związków, którzy szukają sposobu na więzy, które są nie do zdarcia, dopóki bawią, ale łatwe do sprucia, gdy bawić przestają – mówi Bauman. – Tym kamieniem filozoficznym jest klawisz z komendą «wymaż» (*delete*), którego to klawisza w życiu offline boleśnie brak” (Bauman, 2011, s. 16).

Nie oznacza to, że ponowoczesne randkowanie musi mieć zawsze charakter wirtualny. Innym przykładem, który wykorzystuje Bauman (2004), są tzw. błyskawiczne randki, czyli *speed dating*. Reguły są proste: w oryginalnej amerykańskiej wersji w kawiarni lub klubie spotyka się siedem osób i z każdą z nich ma się siedem minut na rozmowę, potem wszyscy zmieniają stoliki. Po każdej rozmowie zaznacza się w specjalnym arkuszu, czy ma się ochotę jeszcze kiedykolwiek spotkać z daną osobą. Organizator porównuje arkusze i przekazuje zamiary kontaktowe tylko tym osobom, które jednocześnie wyraziły taką chęć. Metoda ta skutecznie minimalizuje lęk przed odrzuceniem oraz czas, jaki spędza się z ludźmi, z którymi nie ma się o czym rozmawiać, zwłaszcza że szybko uznano, iż siedmiominutowe rozmowy to jednak zbyt duże wyzwanie dla błyskawicznych randkowiczów i wprowadzono zasadę trzech minut. Zdaniem Baumana, o powodzeniu randek błyskawicznych decyduje to samo, co przesądzało o atrakcyjności kontaktów internetowych: możliwość szybkiego „wymazania” – jeśli druga osoba nam się nie podoba, po trzech minutach na dobre znika z naszego życia. To scenariusz, który w założeniu eliminuje problem zalegających i niechcianych

„życiowych odpadów”, z którymi trudno sobie potem poradzić.

Nawiasem mówiąc, wbrew temu, co pisze Bauman, błyskawiczne randkowanie wcale nie narodziło się jako odpowiedź na specyficzne potrzeby ponowoczesnego człowieka, lecz jako wariant randkowania konserwatywnego. Metodę tę wymyślił w 1998 roku amerykański rabin związany z ultraortodoksyjną organizacją Ogień Tory. Chodziło o to, aby żydowska młodzież nie traciła czasu na przygodne i niebezpieczne kontakty, lecz poznała kogoś odpowiedniego na zorganizowanym i nadzorowanym przez grono rodziców spotkaniu, w którym mogli wziąć udział tylko dobrze wyselekcjonowani kandydaci i kandydatki. Ten konserwatywny model *speed dating* został potem przeniesiony do Indii, gdzie jest znany pod pojęciem *matrimonial banquet*. W imprezach tych młodzi są z reguły wspomagani przez matki, które uczestniczą w podejmowaniu ostatecznych decyzji (por. Szarota, 2011).

Pytania badawcze

W prezentowanym tu badaniu interesowało nas, czy osoby różniące się pod względem aprobaty określonego światopoglądu: tradycjonalistycznego, modernistycznego lub postmodernistycznego różnią się także pod względem preferowanego stylu randkowania. Postawiono trzy pytania badawcze: (1) Czy akceptacja światopoglądu tradycjonalistycznego łączy się z konserwatywnym stylem randkowania nastawionym na stałość relacji, która w założeniu ma być podstawą przyszłego małżeństwa? (2) Czy akceptacja światopoglądu modernistycznego łączy się z metodycznym stylem randkowania? (3) Czy akceptacja światopoglądu postmodernistycznego łączy się z preferencją rekreacyjnego stylu randkowania?

METODA

Osoby badane

W badaniu wzięło udział 80 osób, w tym 40 kobiet i 40 mężczyzn, w przedziale wiekowym 18–30 lat ($M = 24,4$; $SD = 3,4$). Wykształcenie wyższe miało 62,5% badanych, reszta (37,5%) – wykształcenie średnie. Badanie zostało przeprowadzone internetowo, metodą kuli śnieżnej. Udział w badaniu był dobrowolny i anonimowy. Kolejność wypełniania kwestionariuszy – losowa.

Narzędzia

W badaniu zostały wykorzystane dwa kwestionariusze. Pierwsze narzędzie, *Kwestionariusz „Jak widzisz świat i siebie?”* autorstwa Borowiak, powstał na potrzeby badań prowadzonych w związku z pracą doktorską

(Borowiak, 2004), a następnie był wykorzystywany w innych projektach badawczych (Borowiak, Golec, 2004; Borowiak, Szarota, 2004; Golec de Zawala, van Bergh, 2007). Narzędzie składa się z 36 stwierdzeń, do których badani ustosunkowywali się na siedmiostopniowej skali (od *zdecydowanie tak* do *zdecydowanie nie*). Stwierdzenia są przyporządkowane do trzech podskal: (1) tradycjonalizmu (np. „Błądzą ci, którzy podważają prawdy wiary”), (2) modernizmu (np. „Należy akceptować te poglądy, które są racjonalnie uzasadnione”), i (3) postmodernizmu („Złudzeniem jest poszukiwanie w życiu trwałego sensu”). Każda z podskal składa się z 12 itemów, a ich rzetelności wynoszą odpowiednio: $\alpha = 0,89$ (tradycjonalizm), $\alpha = 0,88$ (modernizm) i $\alpha = 0,70$ (postmodernizm). Na trafność narzędzia wskazują m.in. wyniki badania Borowiak i Szaroty (2004), w którym zastosowano je wraz z *Kwestionariuszem miłości* Wojciszke (1995) składającym się z trzech podskal: intymności, namiętności i zobowiązania. Znalazły potwierdzenie hipotezy zakładające, że akceptacja światopoglądu tradycjonalistycznego i modernistycznego zwiększa zarówno intymność, jak i zobowiązanie. Częściowo potwierdziła się także hipoteza mówiąca, że akceptacja światopoglądu postmodernistycznego osłabia stopień zaangażowania w związek małżeński, nie wpływa jednak istotnie na poziom intymności partnerów.

Kwestionariusz stylów randkowania, który opracowała Joanna Berlińska, składa się z czterech podskal (stałość vs. epizodyczność relacji, kontrola aspektów seksualnych, publiczne okazywanie uczuć i sztywność ról płciowych), do każdej podskali przyporządkowano pięć stwierdzeń. Została zastosowana siedmiostopniowa skala odpowiedzi od *zdecydowanie nie zgadzam się* do *zdecydowanie zgadzam się*.

W pierwotnej wersji kwestionariusz składał się z 30 stwierdzeń i pięciu podskal. W wyniku przeprowadzonego pretestu na próbie 100 osób liczba stwierdzeń została zmniejszona do 20. Redukcja liczby stwierdzeń została dokonana na podstawie analizy rzetelności poszczególnych podskal, jedna z podskal – podobieństwo postaw – została usunięta jako niespełniająca kryteriów psychometrycznych. W badaniu właściwym rzetelność poszczególnych podskal była następująca – stałość vs. epizodyczność relacji: $\alpha = 0,75$; kontrola aspektów seksualnych: $\alpha = 0,85$, sztywność ról płciowych: $\alpha = 0,71$, powściągliwość w publicznym okazywaniu uczuć: $\alpha = 0,83$.

Pierwsza podskala – stałość vs. epizodyczność relacji – dotyczy stosunku osób badanych do randkowania. Badani musieli zdecydować, czy randka jest przez nich traktowana jako spotkanie ważne, dające szansę na

poznanie przyszłego współmałżonka, czy jako sposób na miłe spędzenie czasu i nawiązanie niezobowiązującej znajomości. Przykładowe pozycje: „Zawsze gdy idę na randkę traktuję osobę, z którą się spotykam jako potencjalnego kandydata na męża/żonę” albo „Randki są dla mnie przygodą, im więcej, tym lepiej”.

Kolejna podskala dotyczy kontroli aspektów seksualnych w związku z randkowaniem. Osoby badane ustosunkowywały się do stwierdzeń dotyczących przyzwolenia na kontakt fizyczny podczas pierwszych randek, np. „Seks na pierwszej randce nie wchodzi w grę”, „Z seksem dobrze poczekać, aż będzie się miało całkowitą pewność, że to poważna relacja”.

Podskala sztywność ról płciowych dotyczy podejścia do ról, jakie są przypisane kobietom i mężczyznom podczas randki, np. „To mężczyzna powinien wybrać i zaproponować miejsce na randkę” albo „Jeśli kobieta wychodzi z propozycją randki, jest to co najmniej dziwaczne”.

Ostatnia podskala – publiczne okazywanie uczuć – dotyczyła tego, na ile osoby badane tolerują, bądź nie, okazywanie sobie uczuć w miejscach publicznych, np. w kawiarni: „Nie wyobrażam sobie, żeby mój partner/ka zaczął/zaczęła mnie namiętnie całować w miejscu publicznym” lub „Nie mam nic przeciwko przytulaniu się w miejscach publicznych”.

Dla randkowania konserwatywnego przewidzieliśmy nastawienie na stałość, a nie epizodyczność relacji, silną kontrolę aspektów seksualnych, sztywność ról płciowych i brak przyzwolenia dla publicznego okazywania uczuć. Metodyczny styl randkowania połączyliśmy z nastawieniem na stałość relacji, przyzwoleniem na publiczne okazywanie uczuć i brakiem kontroli aspektów seksualnych, wreszcie styl rekreacyjny – z nastawieniem na epizodyczność relacji, elastycznością ról płciowych i brakiem kontroli seksualnej.

WYNIKI

Płeć i wykształcenie a style randkowania

Ani płeć, ani wykształcenie nie korelowały istotnie z żadną z podskal *Kwestionariusza stylów randkowania*.

Światopogląd a podejście do randkowania

Przeprowadzone analizy korelacyjne wskazują na istotne związki między światopoglądem tradycyjnym a konserwatywnym podejściem do randkowania. Dla osób o światopoglądzie tradycjonalistycznym uzyskano istotne pozytywne korelacje w zakresie trzech czynników: kontrola aspektów seksualnych ($r = 0,76$; $p < 0,01$), sztywność ról płciowych ($r = 0,57$; $p < 0,01$) i stałość vs. epizodyczność relacji ($r = 0,37$; $p < 0,01$). Uzyskano

również istotną negatywną korelację z czynnikiem publiczne okazywanie uczuć ($r = -0,44$; $p < 0,01$).

Światopogląd modernistyczny negatywnie korelował z kontrolą aspektów seksualnych ($r = -0,23$; $p < 0,05$), jak również z publicznym okazywaniem uczuć ($r = -0,28$; $p < 0,05$).

Światopogląd postmodernistyczny negatywnie korelował ze stałością relacji ($r = -0,32$; $p < 0,05$), kontrolą aspektów seksualnych ($r = -0,48$; $p < 0,01$) oraz sztywnością ról płciowych ($r = -0,28$; $p < 0,05$), natomiast pozytywnie z publicznym okazywaniem uczuć ($r = -0,36$; $p < 0,05$).

W celu lepszego uchwycenia tych zależności przeprowadzono serię analiz regresji, w których predyktorami były poszczególne rodzaje światopoglądu, natomiast zmiennymi zależnymi czynniki *Kwestionariusza stylów randkowania*. Zastosowano metodę eliminacji wstecznej, która polega na tym, że do modelu są początkowo wprowadzane wszystkie predyktory, a następnie, jeśli któreś z nich okażą się nieistotne statystycznie, są pojedynczo eliminowane. W analizach zastosowano rozluźnione kryteria doboru predyktorów (predyktory o istotności niższej niż 0,1 pozostawały w modelu).

W przypadku kontroli aspektów seksualnych model wyjaśnia ponad 57% wariancji zmiennej zależnej, skorygowane R^2 wynosi 0,572. Jedynie tradycjonalizm wiąże się z kontrolą aspektów seksualnych, jest to wpływ dodatni i silny ($\beta = 0,760$; $p < 0,001$).

Jeśli chodzi o sztywność ról płciowych, ostateczny model wyjaśnia niecałe 32% wariancji zmiennej zależnej, skorygowane R^2 wynosi 0,319. Tylko tradycjonalizm okazał się związany ze sztywnością ról płciowych ($\beta = 0,572$; $p < 0,001$).

W przypadku zmiennej stałość vs. epizodyczność relacji, ostateczny model wyjaśnia 28% wariancji zmiennej zależnej, skorygowane R^2 wynosi 0,282. Światopogląd postmodernistyczny ujemnie, ale tylko na poziomie tendencji ($\beta = -0,229$; $p = 0,055$) wiąże się z potrzebą stałości relacji, światopogląd tradycjonalistyczny zaś dodatnio wiąże się ze stałością relacji ($\beta = 0,381$; $p < 0,05$).

Kolejny model, składający się z dwóch predyktorów, pozwala w 26% przewidywać natężenie zmiennej publiczne okazywanie uczuć. Skorygowane R^2 wynosi 0,262. Światopogląd postmodernistyczny okazał się związany pozytywnie, choć tylko na poziomie tendencji, z publicznym okazywaniem uczuć ($\beta = 0,198$; $p = 0,057$), odwrotny efekt uzyskano dla światopoglądu tradycjonalistycznego ($\beta = -0,432$; $p < 0,001$).

DYSKUSJA WYNIKÓW

Światopogląd tradycjonalistyczny

Osoby reprezentujące światopogląd tradycjonalistyczny zdają się postrzegać randki jako sposób poznania partnera życiowego. Reprezentowany przez tradycjonalistów konserwatywny styl randkowania silnie wiąże się z kontrolą aspektów seksualnych, tak więc zapewne unikają oni na ogół seksu przedmałżeńskiego. Występuje u nich powściągliwość w publicznym okazywaniu uczuć. Tradycjonalistów wydaje się też cechować przywiązanie do tradycyjnych ról płciowych, tak więc: „to mężczyzna wychodzi z inicjatywą spotkania”; „to mężczyzna powinien wybrać i zaproponować miejsce na randkę” itp. Stereotypowy podział ról wprowadza oczywisty, z góry założony podział zadań i obowiązków, dzięki czemu unika się wszelkich nieporozumień co do przebiegu randki i rodzaju inicjatywy każdej ze stron.

Światopogląd modernistyczny

W przypadku osób o światopoglądzie modernistycznym obraz jest bardzo niejednoznaczny. Istotne wyniki uzyskano jedynie w analizach korelacyjnych, a i tutaj otrzymane zależności są tylko częściowo zbieżne z oczekiwanymi. Okazało się, że tak jak zakładano światopogląd modernistyczny koreluje negatywnie z kontrolą aspektów seksualnych, ale negatywną korelację wykryto też w przypadku publicznego okazywaniu uczuć. Zestawienie tych dwóch wyników wydaje się interesujące, gdyż wskazuje na to, że moderniści zdają się nie sprzeciwiać samemu kontaktowi fizycznemu, pod warunkiem jednak, że nie dochodzi do niego w miejscu publicznym. Z uwagi na to, że są to jednak zależności korelacyjne, należałoby podejść do tych wniosków z pewną ostrożnością. Pozostałe wyniki okazały się nieistotne statystycznie, co może skłaniać do przypuszczeń, że trudno wyróżnić specyficzny styl randkowania, który wiązałby się ze światopoglądem modernistycznym lub styl ten nie znajduje pełnego odbicia w analizowanych przez nas aspektach randkowania. Interesujące, że również w badaniu Borowiak i Szaroty (2004) na temat postrzegania miłości nie uzyskano dla światopoglądu modernistycznego specyficznego wzoru zależności, który byłby jakościowo odmienny od światopoglądu tradycjonalistycznego.

Światopogląd postmodernistyczny

Osoby o światopoglądzie postmodernistycznym zdają się traktować randki raczej rekreacyjnie, normą jest prawdopodobnie niestałość, przejściowość, a więc epizodyczność relacji. Zaskakujące jednak, że efekt ten wy-

stąpił tylko z niewielką siłą. Oprócz tego postmoderniści zdają się raczej nie kontrolować aspektów seksualnych, na ogół nie mają też nic przeciwko publicznemu okazywaniu uczuć. Kontakt fizyczny może być źródłem przyjemności, a ta wydaje się istotnym czynnikiem. Dla postmodernistów mniejsze znaczenie ma również tradycyjny podział ról płciowych, inicjatywa ze strony kobiety nie zostanie potraktowana jako nienaturalna, sztywne reguły nie obowiązują też zapewne przy płaceniu za bilety do kina czy w kawiarni. Warto zauważyć, że wyniki analiz dla postmodernistów nie są tak silne, jak dla tradycyjnych, co może częściowo wynikać z faktu, że Polska (w przeciwieństwie do Wielkiej Brytanii, której przemiany społeczne opisuje Bauman) jest krajem raczej konserwatywnym i nawet jeśli w naszej próbie pojawiły się osoby deklarujące poglądy spójne ze światopoglądem postmodernistycznym, nie jest to zapewne światopogląd tak skryształizowany, jak tradycyjny.

ZAKOŃCZENIE

Prezentowane wyniki wskazują, że światopogląd może mieć wyraźny związek z tym, jak podchodzimy do randkowania. Jest to szczególnie wyraźne w przypadku światopoglądów tradycyjnego i postmodernistycznego. W pierwszym wypadku możemy mówić o konserwatywnym stylu randkowania, w drugim o stylu rekreacyjnym. Należy jednak pamiętać, że światopogląd jest strukturą dynamiczną, a jego przekształcenia będą w pewnym stopniu rzutować na zmianę podejścia do miłości, natury relacji międzyludzkich czy randkowania. Z drugiej strony nie należy zapominać, że istnieją z pewnością inne ważne wyznaczniki stylu randkowania, jak na przykład osobowość, na co wskazują m.in. wspomniane już wcześniej badania (Campbell i in., 2002).

Wyraźnym ograniczeniem naszego badania jest stosunkowo niewielka próba, na jakiej zostało ono przeprowadzone, kolejne tego rodzaju analizy powinny posługiwać się większymi próbami i dobozem celowo-losowym, co może ułatwić pozyskanie osób o mniej rozpowszechnionych u nas typach światopoglądu. Można się też zastanawiać, czy wykorzystany w badaniu *Kwestionariusz stylów randkowania* faktycznie dawał równe szanse uchwycenia wszystkich trzech opisanych przez nas stylów. W przyszłości można by wykorzystać również metody jakościowe, jak wywiad *ustrukturalizowany* czy analiza narracyjna, które znacznie subtelniej pokazałyby zróżnicowanie tego, jak ludzie rozumieją randkowanie i jak do niego podchodzą (por. Banker, Kaestle, Allen, 2010). Szczególnie atrakcyjna badawczo wydaje nam się możliwość analizy sytuacji, gdy mamy do czynienia z niedopasowaniem stylów randkowania, ale

jednocześnie w grę wchodzi silne uczucie i motywacja utrzymania związku. Mamy nadzieję, że nasze badanie zachęci do dalszych studiów nad tą tylko z pozoru błahą problematyką.

LITERATURA CYTOWANA

- Banker, J. E., Kaestle, C. E., Allen, K. R. (2010). Dating is hard work: A narrative approach to understanding sexual and romantic relationships in young adulthood. *Contemporary Family Therapy*, 32, 173–191.
- Bartoli, A., Clark, M. (2006). The dating game: Similarities and differences in dating scripts among college students. *Sexuality & Culture*, 10 (4), 54–88.
- Bauman, Z. (1995). *Wieloznaczność nowoczesna. Nowoczesność wieloznaczna* (przeł. J. Bauman). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bauman, Z. (1996). *Etyka ponowoczesna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bauman, Z. (2000). *Ponowoczesność jako źródło cierpień*. Warszawa: Sic!
- Bauman, Z. (2003). *Razem osobno* (przeł. J. Bauman, J. Tokarska-Bakir). Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Bauman, Z. (2004). *Życie na przemiał* (przeł. J. Bauman, J. Tokarska-Bakir). Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Bauman, Z. (2011). Miłość nie jest „cool”. Z Zygmuntem Baumanem rozmawia Adam Leszczyński. *Gazeta Wyborcza*, dodatek *Wysokie Obcasy*, 11 lutego.
- Borowiak, A. (2001). O czym mówimy, kiedy dyskutujemy o dyskursie postmodernistycznym? W: I. Kurcz, J. Bobryk (red.), *Psychologiczne studia nad językiem i dyskursem* (s. 141–175). Warszawa: Wydawnictwo IP PAN i SWPS.
- Borowiak, A. (2004). *Światopogląd tradycyjny, modernistyczny i postmodernistyczny – wybrane konsekwencje psychologiczne i porównania międzykulturowe*. Niepublikowana rozprawa doktorska, Instytut Psychologii PAN, Warszawa.
- Borowiak, A., Golec, A. (2004). Poznawcze i światopoglądowe wyznaczniki preferencji politycznych. *Studia Psychologiczne*, 42, 5–16.
- Borowiak, A., Szarota, P. (2004). Światopogląd partnerów jako modulator miłości. *Studia Psychologiczne*, 42, 15–26.
- Campbell, W. K., Foster, C. A., Finkel, E. J. (2002). Does self-love lead to love for others? A story of narcissistic game playing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 340–354.
- Giddens, A. (2006). *Przemiany intymności. Seksualność, miłość i erotyzm we współczesnych społeczeństwach*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Golec de Zawala, A., van Bergh, A. (2007). Need for cognitive closure and conservative political beliefs: Differential mediation by personal worldviews. *Political Psychology*, 28, 587–608.
- Harris, J. (1997). *I kissed dating goodbye*. Colorado Springs: Multnomah Books.

- Laner, M., Ventrone, N. (2000). Dating scripts revisited. *Journal of Family Issues*, 21 (4), 488–500.
- Rose, S., Frieze, I. (1993). Young singles' contemporary dating scripts. *Sex Roles*, 28, 499–509.
- Stemplewska-Żakowicz, K. (1997). Wpływ kulturowych wzorców narracyjnych na poznawczą reprezentację rzeczywistości społecznej i osobistych doświadczeń społecznych. W: I. Kurcz, J. Bobryk (red.), *Percepcja i interpretacja społecznej i politycznej sytuacji w Polsce* (s. 113–208). Warszawa: Wydawnictwo IP PAN.
- Stemplewska-Żakowicz, K. (2001). Umysł dyskursywny. Propozycje teoretyczne podejścia dyskursywnego w psychologii. W: I. Kurcz, J. Bobryk (red.), *Psychologiczne studia nad językiem i dyskursem* (s. 195–225). Warszawa: Wydawnictwo IP PAN i SWPS.
- Szarota, P. (2011). *Anatomia randki*. Warszawa: Muza.
- Warumzer, E. (2013). Wzór idealnej randki a współczesne dążenie do doskonałego związku. *Studia Sociologica*, 5 (2), 100–116.
- Wojciszke, B. (1995). Mierzenie miłości – skale namiętności, intymności i zobowiązania. *Przegląd Psychologiczny*, 38, 215–234.

Worldview and dating styles

Joanna Barlińska¹, Piotr Szarota²

¹ *University of Social Sciences and Humanities*

² *Polish Academy of Science, Institute of Psychology*

ABSTRACT

The paper analyzes the relationship between the worldview orientation and the preference for a specific dating style. Drawing on Zygmunt Bauman's sociological theory, three worldview orientations have been proposed: traditionalism, modernism, and postmodernism. There was found a positive relationship between acceptance of the traditional worldview and the emphasis on relationship stability, traditional gender roles, sexual control, and avoidance of public displays of affection, thus traditional worldview was associated with a conservative dating style. On the other hand, there was a negative relationship between acceptance of postmodern worldview and factors such as: relationship stability, avoidance of public displays of affection, thus postmodern view was associated with recreational dating style. No relationship was found between dating style and the modernist worldview.

Keywords: *worldviews, dating, gender roles, close relationships*

Złożono: 20.10.2012

Złożono poprawiony tekst: 16.03.2013

Zaakceptowano do druku: 15.11.2013